

Проф. д-р Емануел Мутафов: България като член на ЕС има ангажимент да отдели 3 % от БВП за развитие на науката, а засега заделва само 0,4 %

Бихте ли се представили на нашите читатели?

Проф. д-р Емануел Мутафов, директор на Института за изследване на изкуствата при БАН. Роден съм в София преди 52 години в семейството на професор по неврология и антропология. Женен съм за уважаван психиатър от МИ-МВР, а синът ни е стоматолог на

26 г. Имаме голямо, рошаво, умно и добро куче порода Леонбергер. Живеем щастливо, здрави сме и се обичаме, а това ни прави незлобливи, успешни и консистентни в работата ни.

Завършил съм НГДЕК „Св. Константин-Кирил Философ“ през 1987 г. със златна значка за отличен успех; служил съм в ансамбъла на ГУСВ като хо-

рист (бас баритон); първата си научна книга издадох на 18 годишна възраст; завършил съм археология и история на изкуството в Националния Каподистриев университет в Атина (1996 г.); доктор съм по нова и най-нова обща история (2001 г.); доцент по средновековно и възрожденско изкуство (2009 г.) и професор по средновековно и възрожденско изкуство (2019 г.).

Четири години бях учител по гръцки език, т.е. познавам частното и държавното средно образование, а от 28 годишен преподавам на хонорар в СУ „Св. Климент Охридски“.

С какво се занимава един директор на институт?

Най-важно за мен е един директор на институт в БАН да се занимава с наука. Това е и моят приоритет. Член съм на Научния съвет на ИИИЗк още преди да вляза в ръководството. Административната работа не ми тежи, но тя е на втори план и би трябвало да има „човешко лице“. Задължения на директора са да представлява института, който ръководи, в страната и чужбина; да се разпорежда с бюджета; да назначава и освобождава служители; да организира и определя общоинститутските задачи; да сключва договори и т.н. С други думи, директорът на един институт на БАН носи цялата от-

говорност за случващото се в поверената му институция, тъй като тя е самостоятелно юридическо лице, макар да е под общата юрисдикция на БАН. В своята работа като директор от 2014 г. насам аз се опирам на колективни органи като Научния съвет и Общото събрание на учените, залагайки на принципите на децентрализация и демокрация. Следвам и изпълнявам програмата си за управление, с която съм избран на този пост от УС на БАН. Истинският лидер има своите визия, мисия, цели и методи за постигането им. Все още съм един от най-младите директори на институти на БАН и засега единственият завършил висшето си образование на Запад.

Може ли да разкажете накратко за историята на института?

Предисторията на Института за изкуствознание отвежда към 1947 г., когато в София се създават две научни институции: Институт за изобразителни изкуства, оглавяван от видния скулптор академик Иван Лазаров, и Институт за музика (с музей) под ръководството на бележития композитор и общественик академик Петко Стайнов. Първоначално посветен на изучаване на художествените изкуства, по-късно Институтът за изобразителни изкуства разширява обсега на своята дейност и включва секции за изследователска работа в облас-

тта на театъра, киното и телевизията. Създаден за да осъществява изследвания върху музикалния фолклор в България, Институтът за музика също си поставя по-широки задачи, като включва секции по история и теория на музиката, музикална педагогика и психология. Обособяват се същевременно изследванията и в по-специализирани области: музикален театър, етномузикология, музикална медиевистика и популярна музика. През 1988 г. двата института се обединяват под наименованието Институт по проблеми на изкуствознанието с четири направления: изкуствознание, музикознание, театрознание и кинознание.

Институтът за изкуствознание (преименуван от 1994 г.) продължава да бъде единствената специализирана научноизследователска институция в България за разработки в областта на античната, средновековната и съвременната художествена култура. Научната проблематика е фокусирана както върху събирането и съхраняването на информационни материали, така и върху анализа на художествени явления (професионални и битови), свързани с многовековното българско наследство и неговата специфична роля в конструирането на европейската култура.

Институтът има централна роля в

развитието на изследванията за изкуство и култура в страната, включително чрез докторантски програми във всички области на изкуствознанието и организирането на научни конференции.

Той притежава богат фото (над 100 000 кадъра), текстов (250 000 страници), аудио (3400 ленти и 3800 плочи) и видео (800 филма и 200 видеокасети) архиви, съдържащи уникални данни, а библиотечният фонд наброява близо 60 000 тома, между които и редки издания от края на XIX век.

Сред изданията на Института са двете тримесечни научни списания Проблеми на изкуството и Българско музикознание, поредиците Изкуствоведски четения и Изкуство и контекст, както и каталози, библиографии, енциклопедии, сборници, монографии.

Институтът е в сътрудничество с чуждестранни академични институции и организации, а значителен брой негови сътрудници участват активно в международни научноизследователски проекти. След структурната реформа в БАН през 2010 г. и вливането на Центъра по архитектурознание в състава на Института, той е преименуван на Институт за изследване на изкуствата. В момента ИИИЗк-БАН има 100 служители – учени и специалисти.

С какво би се похвалил института и защо това е важно за науката?

Институтът за изследване на изкуствата продължава да е най-авторитетното място за извършване на изследване на изкуствата; непрекъснато се търси експертната оценка на неговите сътрудници от държавни и частни институции; постоянно обновява и подмладява своя състав и най-важното е притегателен център за обучението на значителен брой докторанти. В момента те са 18 души и броят им е един от впечатляващите в системата не само на Българската академия на науките. Науката за изкуствата е важна, тъй като ние проучваме и съхраняваме красивото, предлагаме непреходна алтернатива на злободневното, извисяваме духовно нацията, борим се срещу кича и безпросветността, отстояваме националните ценности и даваме насоки за тяхното съхранение в Европа. Това е и нашето мото през последните години.

Нашите издания от поредицата Изкуствоведски четения са първите индексирани в Web of Science български сборници в областта на изкуствата. Едноименната ежегодна конференция от 2015 г. насам е международна и само за няколко години се превърна в един от авторитетните световни форуми в областта на историята на изкуствата, където се стичат учени от

всички краища на света. Сайтът ни за оперативна критика Платформа за изкуства стана единственото професионално издание за анализ на актуални културни събития в страната и чужбина с множество читатели и определено влияние в обществото.

Цялата ни издателска ни дейност е на европейско ниво – непрекъснато публикуваме монографии на високо професионално ниво, които се търсят и цитират навсякъде не само от специалистите.

Проектите с външно финансиране също са приоритет, тъй като те са средство за дофинансиране на дейността ни. Миналата година приключихме успешно първото си участие в европроект със заглавие BYZART с водещ партньор Университета в Болоня. От две години ИИИЗк е партньор в проекта за изграждане и развитие ЦВП „Наследство БГ“ с водещ партньор СУ „Св. Климент Охридски“, обединяващ 12 водещи институции в България в областта на хуманитарните и природните науки. Този проект се осъществява в рамките на програмата „Наука и образование за интелигентен растеж“ на ЕК. Все още капацитетът ни не позволява да изготвим и спечелим европроект като водещ партньор. Традиционно екипи от ИИИЗк-БАН печелят финансиране на проекти в сесиите на ФНИ, участваме и в програмата на

МОН КИННПОР и т.н. Има и не малък брой колеги, които не участват в проекти с външно финансиране, предпочитайки да работят предимно върху т.нар. планови проекти или участват самостоятелно в проекти на други институции.

Голяма част от учените в Института са и сред най-добрите преподаватели в системата на висшето образование у нас (НХА, НАТФИЗ, СУ „Св. Климент Охридски“, НМА, НБУ, ЮЗУ, ВТУ и пр.); някои колеги пишат и учебници за системата на средното образование.

Благодарение на строгата финансова дисциплина, на проектната дейност и на стремежа ми да бъда добър стопанин през последните 6 години няма помещение от сградния фонд на ИИИЗк, което да не е реновирано, а цялата необходима техника и апаратура е подновена.

Как да обясним на обществото, че вашата наука е важна?

Една чисто изследователска структура в системата на културата и образованието има основна мисия да запазва образователната система с нови и задълбочени изследвания, които да са част от учебния материал. Постоянно присъствие на учени от Института в медийното пространство също е доказателство за необходимостта от

подобни научни изследвания и в обществото. Нашият продукт са книгите ни, които съхраняват националната ни и европейска идентичност и не на последно място откъсват читателите от злободневието, което ни връща назад. Познаването на миналото, на езика, националния принос в културата и изкуството са и въпрос на национална сигурност, особено в кризисни моменти и на Балканите. Ние работим с непреходна материя и възпитаваме духа, които в периоди на апатия и безпросветност, са дори по-важни например от икономиката.

Този отговор важи ли за политиците или бихте добавили нещо и за тях – защо трябва да се увеличат средствата за наука?

България като държава член на ЕС има ангажимент да отдели 3 % от БВП за развитие на науката, а засега заделя около 0,4 %. Дори децата от по-интелигентните игри, които играят, знаят, че една цивилизация не може да се съгради хармонично без да се развива науката, която е синоним на прогрес. От друга страна, България е бедна и малка страна, която не може да си позволи лукса да остави развитието на науката на аристократи, каквито исторически нямаме, или на частния сектор, който също е слаб. Елементарна държавническа грамотност е науката да бъде финансирана предим-

БЪЛГАРСКА
НАУКА
НАУЧИ ПОВЕЧЕ

БГ НАУКА

но от бюджета, тъй като например пандемията показва, че националните държави не са отживелица: – в критични ситуации трябва да разчитаме само на собствения си капацитет, въпреки глобализацията, въпреки принадлежността ни към семейството на европейските държави, към НАТО, въпреки изнасянето на неблагоприятните за околната среда производства в Азия. Така както не можем да си позволим да не произвеждаме маски, ваксини и активни субстанции за лекарства, така и не можем да си позволим други да изследват нашето изкуство, култура и духовност. Адекватните изследвания в тази област могат да доведат не само до повишаване самочувствието на нацията, а хората с добра самооценка остават в родината

си, произвеждат и повече, но и водят до повишаване на интереса към България като дестинация за качествено образование, културен и религиозен туризъм, до съизмерването ни с други горди европейски нации и до опазване на националните ни граници, ценности и грижа за диаспората.

Може ли да опишете типичния научен работник в института?

Жена на средна възраст с книги и множество въпроси в чантата.

Има ли бъдеще науката в България?

Ако България има бъдеще, то и науката в нея има...

Как да използвате БГ Наука в училище
– кратък курс от Петър Теодосиев

